

خواجه نصیرالدین توسی

* **خواجه نصرالدین توسی** به همه چیز دان نامور بوده است.

* **ابوجعفر محمد بن محمد بن حسن توسی**؛ فرزانه (فیلسوف) - سخنور - دین شناس - ستاره شناس - پزشک و مہراز ایرانی در تاریخ ۱۲۰۱ تریسایی در شهر **توس** چشم به جهان گشود.

* **این خلدون** او را بزرگترین دانشمند ایرانی پس از تاخت و تاز مسلمان ها به ایران دانسته است.

* **وی خرد و دانش های دینی** را نزد پدرش آموخت. پدر پیوسته او را به دانش آموزی رهنمون بوده است. در خانواده ی آنان مردان دانشمند کم نبودند. منطق و حکمت را پیش دایی خود می خواند.

- **وی به راهنمایی پدر نزد کمال الدین محمد حاسب**، که از دانشوران نامی در دانش رایشگری (ریاضیات) بود، به آموزش رایشگری سرگرم شد. هنوز چند ماهی از آغاز کار آنها نگذشته بود که استاد به پدر می گوید:

« **من آنچه می دانستم به او آموختم و اکنون پرسش هایی می کند که گاه پاسخ آنها را من نمی دانم!** »

* به هنگام جوانی، هنگامی که دانش اموزی را به پایان برد، بیشترین مردم در **نیشابور** او را به نام دانشمند برجسته ای می شناختند.

* **اسماعیلیه** گروهی از مسلمانان شیعه بوده (یا هستند). باور آنها بر این است که **اسماعیل** فرزند **جعفر صادق** و جانشین او می باشد.

- این گروه پس از سالها به دست **حسن صباح** در ایران توان تازه ای گرفته هنوز چیزی نگذشته بود که اندیشه های سیاسی پیدا کرده و در این زمینه دست به کوشش زدند. دژ (قلعه) **الموت**، نزدیک شهر **کاسپین** (قزوین) پایتخت آنان بود. جدا از دژ **الموت**، دژهای گوناگون دیگر داشتند. آن دژها جایگاهی بود که رزمندگان سیاسی که می توانستند بی نگرانی و هراس، در آن دژها پناه بگیرند. زیرا بسیار استوار و دستیابی به آن ها بسیار سخت بوده است.

- **خواجه نصیرالدین توسی** چیزی پیرامون بیست و شش سال در دژهای **اسماعیلیان** به سر برد. ولی در همه ی آن سالها دمی از کار پژوهش دست بر نداشت.

- یکی از نوشته های او در باره ی باورهای **اسماعیلیان** است. وی در پایان همان نسک می نویسد: « بیشتر مطالب را در چنان وضع سختی نوشته ام که سخت تر از آن ممکن نیست. بیشترین آن را در روزگار پریشانی فکر نگاشته ام که هر جزئی از آن، ظرفی برای غصه و عذاب دردناک بود و پشیمانی و حسرت بزرگی همراه داشت. زمانی بر من نگذشت که اشک از چشمانم نریزد و دلم پریشان نباشد و زمانی پیش نمی آمد که دردهایم افزون نگردد و غمهایم دو چندان نشود....»

* هنگامی که **مغول** ها به ایران تاختند او سرگرم کارهای دانشی بود. در همان زمان **اخلاق ناصری** را نگاشت.

- از آنجا که **هلاکو خان مغول** باورها و کارهای سیاسی **اسماعیلیان** را برنمی تافت، با لشگری بر دژ **قهستان** تاخته و بر آن دست یافت. فرمانروای دژ با **خواجه نصیر** به رایزنی نشست. در پی این گفتگو بود که بر فرمان مغولان گردن نهادند. و بدین سان **خواجه نصیر** در پیشگیری از جنگ و کشتار و خونریزی گام بزرگی برداشته و از همین رو خان مغول برای او ارزشی بسیار می شناخت.

پیکه (تمبر) یادگاری از خواجه نصیر الدین توسی که در سال ۲۰۰۹ ترسایی در جمهوری آذربایجان چاپ شده

- نام **خواجه نصیر الدین توسی** بر یک دهانه ی آتشفشانی در نیم کره ی جنوبی ماه، گذاشته شده است.

- نام **خواجه نصیرالدین توسی** بر دانشگاهی در تهران نهاده شده است.

- نام **خواجه نصیرالدین توسی** در تبریز بر سر در نیایشگاهی (رصدخانه ای) می درخشد.

- نام **خواجه نصیرالدین توسی** را در جمهوری آذربایجان بر نیایشگاهی نهاده اند.

- نام **خواجه نصیرالدین توسی** در سال ۲۰۱۳ ترسایی، زیور بخش پایگاه جستجوی **گوگل** بوده است. این کار **گوگل** از برای گرامی داشت دانشمند ارزنده ی ما، در هشتصد و دوازدهمین سالگرد زاده شدنش بوده است. **گوگل** در تارنمای خود نگاره ای از استاد نهاده و بر ایرانی تبار بودن او پافشاری کرده بود. از آنجا که همگان، از آن میان کشورهای عربی، به تارنمای **گوگل** دسترسی داشتند، این روشنگری بر آنها خوش نیامده و واکنش هایی نشان داده اند.

- **خواجه نصیرالدین توسی** روز پنجم اسفند ماه زاده شده است. در ایران، از برای گرامیداشت این دانشمند بزرگ، زاد روزش را روز مهندس نامیده اند.

* گفتار (کلام)

نسک تجرید العفائف نوشته ی **خواجه نصیر الدین توسی** است. این نوشتار در دانش سخن گفتن کارسازی بسیار داشته و در این رشته از دانش، دگرگونی هایی پدید آورده که به درازای چندین سده برای سنجش درون مایه ی هر نوشتاری از آن سود برده می شده است.

* سیگوشگان (مثلثات)

برای نخستین بار، **خواجه نصیرالدین توسی**، در نسک **شکل القطاع سیگوشگان** (مثلثات) را به نام دانشی جدا از دیگر دانش ها شناسانده و یاد آور می شود که می توان از آن در دانش ستاره شناسی سود برد.

* گیتیک (فیزیک)

خواجه نصیرالدین توسی در روش کار کردن با **ساعت آفتابی** نوآوری های تازه ای پدید می آورد که در نیاهیدن (رصد کردن) و در دانش ستاره شناسی از ارزش بالایی برخوردار است

* دانش ستاره شناسی (نجوم)

خواجه نصیرالدین توسی، **زیچ ایلخانی** را از روی نیاهیش (رصد) های انجام شده در نیاهیشگاه (رصد خانه) **مراغه** فراهم کرده است.

به درازای سدها سال در بسیاری از کشورها از آن میان در چین از **زیچ ایلخانی** سود برده و برای آن ارزش بسیاری می شناختند. در سال هزار و سیصد و پنجاه و شش ترسایی (۳۰۰ سال پس از مرگ **خواجه ی توسی**) برگردان و در کشورهای اروپایی پخش شده است. پر پیشینه ترین نمونه ی این زیچ (زیچ) در نسک خانه ی ملی **پاریس** نگهداری می شود.

* **خواجه نصیرالدین توسی** در سال ۱۲۷۴ ترسایی چشم از جهان فرو می بندد. بر پایه ی خواست خود او، پیکرش را در **حرم کاظمین** به خاک می سپارند.

* از **خواجه ی توسی** سه پسر به یادگار می ماند. **صدرالدین علی** فرزند بزرگ او همواره در کنار پدر بوده و دستی در دانش ستاره شناسی داشته است. دومین فرزند او **اصیل الدین حسن** که او نیز از دانش و دانایی بایسته ای برخوردار بوده است.

* بنیاد زندگی استاد گرانمایه ی ما بر پایه ی دانش و خوی و خیم نیک استوار بوده است.

- نوشته هایی که از او به یادگار مانده بیشتر به عربی هستند. تنها ۲۵ درسد نوشته هایش به زبان پارسی بوده اند.

* ما ایرانیان به داشتن چنین دانشمندانی می باید به خود ببالیم که نشانی از فرهنگ و ادب والای ایرانی در نوشتار، گفتار و رفتار آنها خودنمایی می کند.

گرد آورنده :

ژاله دفتریان

اسند ۲۵۸۰ ایرانی

فوریه ۲۰۲۲ ترسایی

